

WRZOS

Lokalizacja (historyczna i współczesna)

WRZOS, powiat radomski województwa sandomierskiego (ob. powiat radomski, województwo mazowieckie), dekanat skrzywnieński, archidiecezja gnieźnieńska (ob. dekanat przytycki, diecezja radomska), kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, prezbiterium i nawa, zespół późnogotyckich (kamiennych?) zworników i wsporników z dekoracją heraldyczną i figuralną, polichromia (wtórna)

Datowanie (z fazami)

po 1420

Fundator / fundatorzy (odpowiednio do faz)

zapewne fundator budowy kościoła – Pełka lub Henryk Potkański h. Brochwicz

Wykonawcy (osoby, warsztat, krąg artystyczny) – pierwotni i wtórni

niezidentyfikowany warsztat lokalny z Szydłowca (?)

Historia powstania

Wieś rycerska z parafią erygowaną ok. 1372 r. przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Jarosława Bogorię Skotnickiego. Pierwszy kościół drewniany zbudowany w tym okresie pod wezwaniem św. św. Wawrzyńca i Idziego, obecny, murowany z cegły w 1420 r. (konsekracja 1521) z fundacji rodu Potkańskich herbu Brochwicz. Pierwotnie jednonawowy, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Z tego okresu pochodzący zespół kamiennych (?) zworników i wsporników spływów sklepień w obu częściach pierwotnego wnętrza.

Przekształcenia, remonty, konserwacje

W połowie XVI w. przejęty przez ewangelików, rekonsyliowany na pocz. XVII w. przez ówczesnych dziedziców – Podlodowskich. Rozbudowany w 1905 r. o zachodnią część nawy z parą kaplic bocznych i wieżą na osi w formach neogotyckich. Świątynia silnie uszkodzona w 1915 r., odbudowany 1917-1923 z inicjatywy ks. prob. Piotr Dembowski, wtedy rekonskrowany. Ostatni remont konserwatorski w 1984 r. – wtedy zamalowanie polichromii ww. elementów brązową farbą matową.

Kompozycja / układ

Zespół zworników w formie kolistych lub heraldycznych tarczek, kolejno – w prezbiterium głowa Jezusa w nimbie krzyżowym, w nawie: Baranek eucharystyczny, herb Brochwicz. Zespół narożnych wsporników figuralnych spływów żeber (3 z 4 zachowane) – maski z głowami: mężczyzny z wąsami i brodą, długowłosego młodzieńca, kobiety w maforium (?).

Ikonografia

Program ideowo-treściowy zworników sklepiennych ma charakter uniwersalny i obiegowy, łącząc elementy chrystologiczno-eucharystyczne z wątkiem fundatorskim – Potkańskich h. Brochwicz. Analogiczne zespoły zachowały się na okolicznych obszarach północnej Małopolski m.in. w farze w Szydłowcu i kościele parafialnym w Chlewiskach.

Analiza formalno-stylistyczna

Gruba warstwa powłok malarskich uniemożliwia identyfikację materiału – podłoża (piaskowiec szydłowiecki [?], obecny w tej samej budowlu w portalu południowym nawy i kielichowej chrzcielnicy z programem heraldycznym).

Źródła i literatura przedmiotu

Warszawa, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Dział Ewidencji i Rejestru Zabytków Ruchomych, karty nr RAX 000003577-000003579, 12.07.1970, oprac. W. Puget.

J. Wiśniewski, *Dekanat radomski*, Radom 1911, s. 390; Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. III: *Województwo kieleckie*, red. J. Z. Łoziński i B. Wolff, z. 10: *Powiat radomski*, oprac. K. Szczepkowska oraz E. Krygier i J.Z. Łoziński, Warszawa 1961, s. 58; D. Kupisz, *Rody szlacheckie ziemi radomskiej*, Radom 2009, s. 177, il. 112.

Fotografie:

Wrzos, kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, prezbiterium, zwornik zamknięcia sklepienia, z wyobrażeniem głowy Jezusa w nimbie krzyżowym, po 1420, wyk. nieustalony warsztat lokalny z Szydłowca (?), fot. MW, 2016

Wrzos, kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, nawa, wspornik narożny sklepienia, z wyobrażeniem męskiej z zarostem, po 1420, wyk. nieustalony warsztat lokalny z Szydłowca (?), fot. MW, 2016

